

VRIJEDAN DOPRINOS HRVATSKOM IMENOSLOVLJU

Petar Šimunović

UVOD U HRVATSKO IMENOSLOVLJE

(Golden marketing-Tehnička knjiga, Zagreb, 2009.)

Ovo je knjiga o hrvatskom imenoslovlju. Imena žive svoj život i imaju svoje priče. Neke milenijima stare. Ovim riječima akademik Petar Šimunović započinje proslav svojega najrecentnijeg izdanja, knjige *Uvod u hrvatsko imenoslovlje*. Spoznaje autorova višedesetljetnog predanog zanimanja za hrvatsko ime sakupljene su u ovo opsežno, temeljito i hvalevrijedno djelo. Svojim neumornim proučavanjem onomastike, na području koje je izdao zavidan broj knjiga i znanstvenih radova, akademik Šimunović predstavlja najplodnijeg i najistaknutijeg hrvatskog onomastičara, dijalektologa i jednog od naših vodećih lingvista. Djelo je, kao i većina prethodnih Šimunovićevih knjiga, izdano u nakladništvu Golden marketinga-Tehničke knjige kao peta knjiga serije Izabrana djela.

Već samim pogledom na *Sadržaj* uočava se neizmerno bogatstvo podataka koje nam knjiga pruža. Na sveukupno 382 stranice teksta knjiga je sadržajno podijeljena na šest dijelova: *Uvod u imenoslovlje* (str.13-60), *Život imena* (61-140), *Antroponimija* (141-208), *Toponimija* (209-320), *Imena ostalih namjena* (321-368) te *Kretonimija* (369-382).

U prvom nas dijelu autor upoznaje s onomastičkom teorijom *ab ovo* – definicijom onomastike ili imenoslovlja te nje-

nom osnovnom podjelom. Dalje u tekstu Šimunović navodi činjenicu da su imena motivirana jezičnom zbiljom i da u sebi nose spoznaje i sadržaje o svijetu svojega vremena. Odras su gospodarske, kulturne i jezične povijesti naroda koji ih je stvorio i koji ih čuva kao važne spomenike vlastita identiteta. Imena su prije svega jezični podaci, iako autor ističe da sve što pripada onomastici nije isključivo predmet jezičnih istraživanja. Nakon kratkog pregleda povijesnoga nazivlja i povijesnih utjecaja na hrvatsku onomastiku slijede poglavlja *Općenito o onomastici* (23) i *Iz onomastičke teorije* (24) u kojima se, među ostalim, opisuju predmet i metode istraživanja onomastike kao znanosti te gramatičke kategorije kojima se vlastita imena izdvajaju od općih. Sljedeće poglavlje nosi naslov *Funkcije imena* (29). Šimunović ovdje navodi glavne onomastičke funkcije: nominativnu (čin imenovanja), identifikacijsku (pridruživanje imena objektu), diferencijacijsku (razlučivanje imenom jedinke iz vrste naziva istog predodžbenog obilježja), konotativnu (skup svih atributa bitnih za označavanje denotata), socijalnu, emotivnu, deskriptivnu, ideološku itd. U ovom poglavlju također ima govora i o samim činovima imenovanja i priopćavanja, o proprijalizaciji i onimizaciji apelativa, o etimološkom imenskom i imeničkom sadržaju, o imenskoj

semantici, o obavijesnosti imena, o prostornom razmještaju imena te o relacijskom odnosu imena – opisanim u zasebnim potpoglavljima. Posljednje poglavlje prve cjeline jest *Ime i dijalektalni izraz* (42) u kojem autor iznosi, uz pregledni prikaz hrvatskih narječja, karakteristične onomastičko-lingvističke promjene za svako narječje hrvatskoga jezika.

Drugi je dio knjige nazvan *Život imena* (61). Prvo poglavlje ovog dijela – *Kratka opća poglavlja iz hrvatskog imenoslovlja* (63) – donosi povijesni osvrt na radove koji su bili temelj hrvatskim onomastičarima, kako u prošlosti tako i danas, pri stvaranju vlastitih onomastičkih uradaka. Šimunović tako navodi da već u X. stoljeću bizantski car Konstantin Porfirogenet u svom djelu *O upravljnju državom* objašnjava etnonim Hrvat dajući mu etimološko značenje "onaj koji posjeduje mnogo zemlje". Nadalje slijedi potpoglavljje *Homage istaknutim onomastičarima* (64) u kojem autor spominje svoje pokojne učitelje i prijatelje koji su ostavili trag u hrvatskoj onomastici, a to su: France Bezlaj, Božidar Finka, Konstantin Jireček, Tomislav Maretić, Antun Mayer, Velimir Mihajlović, Milivoj Pavlović, Blaž Jurišić, Valentin Putanec, Petar Skok, Mate Suić, Mate Šimundić i Pavao Tekavčić. U knjizi je zatim, u zasebnim potpoglavljima, redom predstavljena sljedeća onomastička tematika: *Onomastičke teorije preferirane u hrvatskim onomastičkim istraživanjima* (68), *Primjena istraživačkih metoda i njihov razvitak* (69), *O onomastičkim metodama* (71), *Hrvatska onomastička terminologija* (74), *Stanje onomastičkih istraživanja u Hrvatskoj* (79), *Vrela za toponomastička proučavanja* (95), *Etimologija* (104), *Imena*

predslavenskoga (indoeuropskoga) porijekla i slavenska imena (106), *Novija strana imena: supstratna, adstratna, superstratna (općenito)* (111), *Imena na graničnim etničkim i jezičnim prostorima* (115), *Prilagodba hagonima i eklesionima u prvim stoljećima hrvatske evangelizacije* (118), *Politika i pragmatična imena* (123), *Ime i jezična norma* (125), *Egzonimi* (137), *Prevedena i pomodna imena* (139), *Hrvatski zakon o osobnom imenu* (139) te *Nova preimenovanja i njihove posljedice* (140).

Antroponimija je naziv trećeg dijela knjige (141) koji je podijeljen na tri poglavlja: *Osobno ime* (143), *Hrvatska prezimena* (167) te *Ostale vrste antroponimih imena* (191). U dijelu knjige u kojem se govori o osobnim imenima Šimunović se posebno osvrće na imensku praslavensku baštinu koja se nalazi u imenima najstarijih hrvatskih spomenika, potvrđenim već od VIII. stoljeća. Autor ističe kako su svojom tipologijom hrvatska osobna imena preslik slavenske i indoeuropske antroponimije. Budući da je Hrvatska dijelom srednjoeuropska, dijelom mediteranska, a dijelom balkanska zemlja, njezin zemljopisni smještaj, povijesne prilike i brojne migracije koje su se odvijale na ovim prostorima omogućili su različite utjecaje na imenske formule hrvatske populacije (najveći utjecaj imala su germanska, mađarska, romanska i islamska imena). Upravo se tom tematikom bavi potpoglavljje *Strana imena i njihova motivacija* (148). Zatim slijede potpoglavljja *Deminutivi i hipokoristici* (149), *Plodnost pojedinih sufikasa* (149) te *Ženska imena* (150). Vrlo je zanimljiva cjelina *Semantika i struktura osobnih imena* (150) u kojoj nas Šimunović upoznaje s grupama imena koja su

motivirana različitim semantičkim realijama. Stoga postoje imena motivirana životinjama, biljkama, ognjem i gromovima, prirodnim pojavama, kovinama, brojevima, srodstvom, anatomijom ljudskoga tijela, bojom kose, etnonimima itd. Posljednje cjeline ovoga poglavlja su *Kad osobno ime više nije dovoljno* (155) i *Zaključna razmatranja* (158).

U drugom poglavlju, naslovljenom *Hrvatska prezimena* (167), autor teorijski i kroz primjere predstavlja i objašnjava tri bitne značajke prezimena: stalnost/stabilnost, nasljednost i nepromjenjivost/nezamjenjivost. Posebno potpoglavlje čine *Prezimana od ženskih osobnih imena, prezimena žena i tzv. ženska prezimena* (177) s napomenom da u našim današnjim prezimenima nije uvijek lako prepoznati je li u osnovi prezimena muško ili žensko osobno ime. Poglavlje je uokvireno *Osnovnim pregledom literature o hrvatskim prezimenima* (184).

Posljednje poglavlje trećega dijela knjige jest *Ostale vrste antroponimih imena* (191) te je podijeljeno na potpoglavlja *Nadimci* (191) i *Ostale antroponimijske kategorije* (198) u koje spadaju rodovska imena, heraldična imena, dinastička imena, etnonimi i etnici, pseudonimi i imena nahoda.

U četvrtom, ujedno i sadržajno najopsežnijem dijelu knjige, nazvanom *Toponimija* (209), autor nam kroz pet poglavlja ukazuje na opširnost i bogatu razgranatost toga velikog područja onomastike. Svako poglavlje predstavlja jednu toponimijsku vrstu: *Imena naselja (ojkonimija)* (211), *Urbanimija (gradska i ulična imena, urbonimi)* (229), *Mikrotoponimija (anojkonimija, zemljišna imena)* (265), *Oronimija (gorska*

imena, oronimi) (285) te *Hidronimija* (291). Na kraju ove cjeline Šimunović je priložio vrijedan rad pokojnoga srednjoškolskog profesora Stjepana Sekereša *Slavonska vodna imena* (307) koji, prikazujući osnovne karakteristike slavonskih i južnobaranjskih vodnih imena, upozorava na bogatstvo slavonske hidronimije.

Peti dio Šimunovićeve knjige nosi naslov *Imena ostalih namjena* (321). Unutar ovog dijela nalaze se četiri poglavlja: *Zoonimija (imena životinja, zoonimi)* (323), *Duhovni svijet imena* (333) – u kojem autor obrađuje predslavska imena, slavenska mitološka imena i imena vezana za kršćanske kultove, *Literarna onomastika* (341) – gdje ima riječi o funkciji imena, odnosu spram književnih smjerova i vrsta, radovima hrvatskih autora iz literarne onomastike, vlastitim imenima u folklornim tekstovima, prevodenju vlastitih imena i o imenu u naslovima literarnih djela, te *Uvid u imensku stilistiku* (363). U posljednjem poglavlju posebno se razmatraju stilski funkcionalni tipovi, poruke imena, nadimci kao posebna afektivna kategorija, afektivnost u toponimima, motiviranost, markacije imenom i estetiziranje imenima.

Posljednji, šesti dio knjige naslovljen je *Krematonimija* (369) i odnosi se na ona vlastita imena kojima imenujemo proizvode kulturnih i društvenih tvorevina, predmete, stvari i svakodnevne pojave.

Završetak knjige donosi autorove (vrlo opravdane) opaske kako smo u današnje vrijeme svi svjedoci otvorenosti i nestajanja granica među državama, što je u mnogočemu vrlo pozitivna i dobrodošla pojava. Međutim, time se neminovno događaju i procesi kojima se nanosi velika šteta, pogotovo na jezičnom planu. Jedan od njih je

velik ulazak, odnosno prava pošast stranih krematonima u hrvatski jezik. No, ta pojava nije svojevrsna i problem samo hrvatskoga jezika, već i drugih 'manjih' jezika, budući da u jezike s malim brojem govornika ulazi kudikamo više krematonima iz jezika s većim brojem govornika nego obrnuto.

Valja napomenuti da se na kraju knjige ne nalazi uobičajeni popis korištene literature, već autor literaturu navodi nakon svakoga poglavlja knjige.

Osim što je informativno vrlo detaljna, opsežna i bogata, knjiga Petra Šimunovića obilno je opremljena i ilustracijama, fotografijama, kartama i mapama, koje uvelike pomažu i pridonose još boljoj i kvalitetnijoj percepciji te razumijevanju djela.

Onomastika je grana lingvistike o kojoj se u hrvatskoj lingvističkoj literaturi

još uvijek piše vrlo malo. Razlog se tome, među ostalim, može tražiti i u činjenici da se onomastika često proučava unutar drugih lingvističkih disciplina (etimologije, dijalektologije, leksikologije itd.) te time ostaje u povojima i gubi prostor za vlastito izražavanje. Stoga nema sumnje da je Šimunović ovom knjigom dao neprocjenjiv doprinos kako hrvatskoj tako i europskoj, ali i svjetskoj onomastici. Knjiga će, vjerujem, biti dragocjen priručnik, udžbenik i pomoć svima onima koji se bave proučavanjem onomastike, ali i veliki poticaj onima koji se tek namjeravaju baviti istraživanjem ove grane lingvistike. Pri tome je bitno ne smetnuti s uma da je briga o očuvanju imena i briga o vlastitom identitetu, jer – kako Petar Šimunović kaže – *imena su naši najstariji spomenici, postojani i vjerodostojni pokazatelji materijalne i duhovne kulture svojih stvaratelja.*

Maja Cerić

NOVI ZNAČAJAN PRINOS DIJALEKTNOJ FRAZELOGIJI

Jela Maresić – Mira Menac-Mihalić

FRAZELOGIJA KRIŽEVAČKO-PODRAVSKIH KAJKAVSKIH GOVORA S RJEČNICIMA

(Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje, Zagreb, 2008.)

Mira Menac-Mihalić je u uvodu svoje knjige *Frazeologija novoštokavskih ikavskih govora u Hrvatskoj* iz 2005. godine najavila da se u okviru projekta *Istraživanje hrvatske dijalektne frazeologije* priprema niz knjiga o dijalektnoj frazeologiji. Druga u

tome nizu je knjiga posvećena frazeologiji križevačko-podravskih kajkavskih govora. Nastala je, kao i prethodna, kao rezultat rada Mire Menac-Mihalić sa studentima u okviru kolegija *Hrvatska dijalektologija* na čijim su seminarima studenti ispunjavali